

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МОН України від 27.02.2025 № 373 «Про затвердження Переліку спеціальностей на рівні вищої освіти, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0394-25#Text>
2. Перелік методів психотерапії з доведеною ефективністю <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0129-24#Text>
3. Страсбурзька Декларація з Психотерапії 1990 р. <https://usp.community/documentation/39-strasburzka-deklaratsiia-z-psykhoterapii>

ПСИХОЛОГІЧНА ГЕРМЕНЕВТИКА В ЕПОХУ МЕТАМОДЕРНУ: РИСИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ЗАСТОСУВАННЯ

Карпенко Зіновія

*Національний університет «Львівська політехніка»
karpenkozs@ukr.net*

Психологічна наука на сучасному етапі свого розвитку відзначається великою різноманітністю епістемологічного багажу, накопиченого за тривалу історію людинознавчих студій. Кожна така епістема репрезентує сталі факти, події, що трапляються в типових обставинах. Це дає змогу експлікувати причинно-наслідкову логіку появи певних психічних явищ і поведінкових реакцій людини. Та якщо спробувати зазирнути за лаштунки строгої каузально-детерміністської сцени і пошукати відповіді на актуальні і, зрештою, вічні проблеми буття-існування людини у світі на інших теоретико-методологічних ландшафтах, далеких від стандарту природничих наук, то неминуче повернемо в бік незаслужено відкинутої герменевтики [1, 7]. Остання ж від часу свого самоусвідомлення як найбільш релевантного методу розуміння унікальності людини намагалася пояснити не «Чому», а інтерпретувати «Заради чого» [6].

Новопостала епоха Метамодерну, більш відома як пост-постмодернізм, не відкидає попередні епістемологічні традиції, але віддає їм належне з огляду на властиві їм переваги і недоліки, терени застосування відповідно до поставлених дослідницьких цілей. Означимо ж основні риси, тенденції та можливості застосування психологічної герменевтики на сучасному етапі її розвитку [2, 3].

1. Осциляція як знаходження балансу між об'єктивністю та суб'єктивністю.

Метамодерн відкидає як категоричну об'єктивність Модерну (ригоризм), так і крайній релятивізм (анархізм) Постмодерну. У психологічній герменевтиці це проявляється у прагненні до балансу між пошуком універсальних закономірностей психіки та визнанням унікальності індивідуального досвіду та його інтерпретації. При цьому дослідники намагаються йти шляхом методологічної тріангуляції, використовуючи як експериментально-діагностичні методи, які враховують загальні психологічні принципи, так і описово-герменевтичні методи, які враховують контекстуальну специфіку переживань окремої людини.

2. Звернення автентичних переживань, щирості та емоційності з усвідомленням іронії.

На противагу постмодерній іронії, заснованій на гіпертрофованій рефлексії, та абсолютизації релятивності істини, Метамодерн відзначається новою щирістю та суб'єктивною залученістю. У психологічній герменевтиці це означає зростання інтересу до емоційного досвіду, автентичності інтуїтивних переживань та емпатійного розуміння. Водночас зберігається усвідомлення складності та багатогранності інтерпретації, що запобігає надмірній наївності чи категоричності тлумачення. Іронія використовується не як заперечення сенсу, а як інструмент для глибшого його осягнення.

3. Інтеграція різних методологічних підходів.

Метамодерн характеризується прагненням до творчого синтезу та поєднання різних, на перший погляд, протилежних підходів – номотетичного й ідіографічного. У психологічній герменевтиці це проявляється у спробах інтегрувати якісні та кількісні методи дослідження, феноменологічний аналіз із дискурсивним аналізом чи аналізом автобіографічних наративів. Замість вибору єдиного «правильного» методу, дослідники прагнуть використовувати різноманітні релевантні інструменти для більш повного та об'ємного розуміння психічних явищ. Використовуваний метод зумовлює спосіб концептуалізації досліджуваної реальності – лінійно-механістичний, площинно-картографічний чи сферичний (голографічний) варіант моделювання.

4. Акцент на контекстуальності та множинності перспектив.

Усвідомлення складності сучасного світу та його соціокультурної та технологічної різноманітності призводить до зростання уваги до контексту інтерпретації. Психологічна герменевтика в епоху Метамодерну визнає, що розуміння психічних явищ залежить від історичних, культурних, соціальних та духовних факторів і наповнюється відповідним аксіологічним змістом. Внаслідок цього заохочується дослідження множинних перспектив та інтерпретацій одного й того ж явища. Одна з таких перспектив заснована на авторському уявленні про цілісну особу як інтегральну суб'єктність, що проявляє і конструює себе на ціннісно-темпоральному та діяльнісно-каузальному векторах життєздійснення). Триангуляційна модель персонального життєздійснення охоплює темпорально-інтернальний, просторо-екстернальний та інтегративний модули. Такий концепт особи дозволяє уникнути однобічності її розгляду та сприяє глибшому розумінню мотивів і сенсів поведінки.

5. Пошук новітніх методів дослідження втіленого сенсу.

Метамодерн характеризується прагненням до відновлення великих наративів та пошуку нових форм репрезентації та творення сенсу, але вже з урахуванням постмодерної критики та усвідомлення їхньої тимчасовості та конструйованості. У зв'язку з цим все більш популярними стають психолінгвістичні методи, які виявляють високу чутливість до людських інтенцій, дискурсивних дій, життєвих історій, культурних артефактів. Особлива увага приділяється процесам пошуку та створення сенсу в умовах невизначеності та інформаційного перевантаження.

6. Вплив цифрових технологій та віртуальної реальності.

Психологічна герменевтика в епоху Метамодерну досліджує, як віртуальні світи, соціальні мережі та онлайн-комунікація впливають на конструювання та трансформацію ідентичності, динаміку міжособистісних стосунків, переживань та інтерпретацію реальності. З'являються нові методи дослідження, що використовують цифрові дані та віртуальні середовища, штучний інтелект для вивчення психічних явищ у їхній динаміці та контексті [5].

7. Перформативний поворот у в психотерапії.

Метамодерністські ідеї призвели до зміни фокусу з пасивного спостереження та інтерпретації внутрішнього світу клієнта на активну дію та переживання нового досвіду в терапевтичному процесі. Це робить терапевтичний процес більш активним, експериментальним та орієнтованим на переживанням. Замість лише розмови про зміни, клієнт отримує можливість «прожити» ці зміни в безпечному та підтримувальному середовищі, що сприяє глибшій та стійкішій особистісній трансформації. У контексті перформативного повороту арт-терапія набуває особливої значущості, оскільки вона поєднує творче самовираження, активну дію та естетичне оформлення досвіду, сприяючи емоційно-ціннісному опрацюванню та особистісній трансформації.

Означені тенденції відображають складний та багатогранний характер психологічної герменевтики в епоху Метамодерну, яка прагне до більш глибокого, нюансованого та контекстуально обґрунтованого розуміння людської психіки [4]. Привернення уваги до зневажених домінуючим сцієнтизмом методологічних можливостей психологічної герменевтики сприятиме відродженню інтересу до голономного пізнання природи людини та умов її існування, а самій людині дозволить повернути віру у свою суб'єктність і моральну відповідальність за здійснювані вчинки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gadamer H.-G. Truth and method. London-New-York : Continuum, 2006.
2. Juszczak S. Badania jakościowe w naukach społecznych. Szkice metodologiczne. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
3. Karpenko Z. Meta-modernist foundations of media psychology: implementation experience. *Психологія особистості*. 2019. №1(10). С. 202–209.
4. Koch A.-F. Hermeneutischer Realismus. Tübingen : Mohr Siebeck, 2016.
5. Mudyń K. The place of intuition in the digitalized world. *Sztuka Leczenia*. 2024. № 39(1). P. 39–49.
6. Ricoeur P. The Conflict of Interpretations: Essays in <https://philpapers.org/rec/RICTCO-31>"Hermeneutics. Evanston : Northwestern University Press, 2007.
7. Schleiermacher F. *Hermeneutics and criticism and other writings*. Cambridge: Printed in the United Kingdom at the University Press, 1998.